

เล่าเรื่อง : นายเรื่องและนายนกผู้เผาตัว

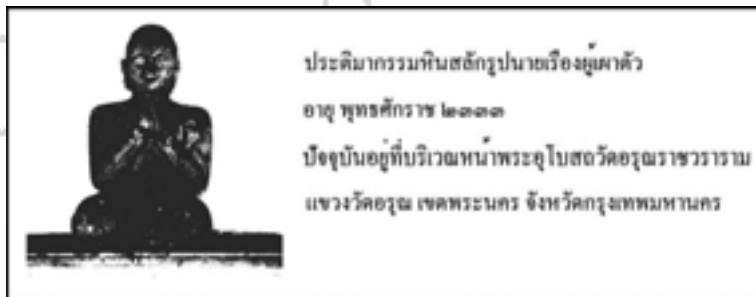
นวพรรณ ภัทรมูล

สำนักวิจัยและสนับสนุนการวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ

๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐

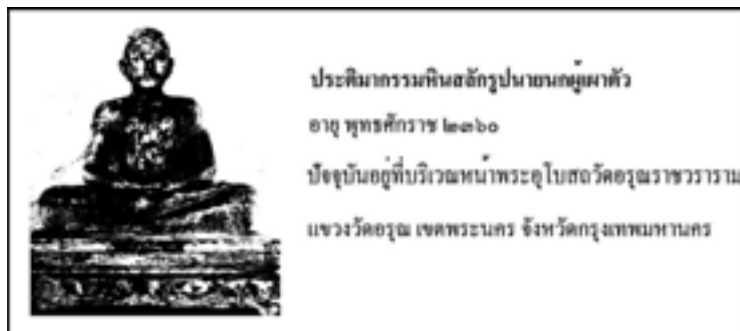
เรื่องของนายเรื่องและนายนกนี้ ปรากฏอยู่ในจารึกสองแผ่นคือ จารึกที่ฐานรูปนายเรื่องผู้เผาตัว (ขป. ๑๐) และจารึกที่ฐานรูปนายนกผู้เผาตัว (ขป. ๕) โดยรูปนายเรื่องและนายนกดังกล่าว เป็นประติมากรรมสลักจากหิน พบที่วัดอรุณราชวราราม แขวงวัดอรุณ เขตพระนคร จังหวัด กรุงเทพมหานคร และปัจจุบันตั้งอยู่ที่ศาลาเล็ก บริเวณพระอุโบสถวัดอรุณฯ

เนื้อความในจารึกทั้งสองแผ่น อ่านโดย อาจารย์ประสาร บุญประคอง และพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๖ ตอนที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๑๓) ทั้งนี้ มีเฉพาะคำอ่านซึ่งเขียนเป็นรูปคำเก่าสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ อาจจะยากแก่ความเข้าใจสำหรับคนในสมัยปัจจุบัน ผู้เขียนจึงใคร่ถือโอกาสปริวรรตข้อความจารึกทั้งสองแผ่นให้เป็นภาษาที่สามารถเข้าใจได้ในปัจจุบัน ดังนี้

คำปริวรรต จารึกที่ฐานรูปนายเรื่องผู้เผาตัว — “รูปนี้รูปนายเรื่องผู้เผาตัว ณ วันศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำ เพลาทุ่มเศษ จุลศักราช ๑๑๕๒ ปีกอ โทศก (ตรงกับ พ.ศ. ๒๑๓๓) เมื่อแต่ก่อนเผาตัว ๕ วัน ๑๐ วัน นั้น มีความว่า นายเรื่องกับสหาย ๒ คน คือ ขุนศรีกันฐัศว์กรมม้า แลนายทองรักพากันไป ณ พระอุโบสถวัดครุฑ ต่างปรารถนาพุทธรูมิ เสี่ยงดอกบัวอ่อนคนละดอกว่า ถ้าใครจะสำเร็จโพธิญาณแล้ว ขอดอกบัวผู้นั้นจงบาน ครั้นรุ่งขึ้นก็บานแต่ดอกบัวของนายเรื่อง ตั้งแต่นั้น นายเรื่องก็มาอยู่ที่การเปรียญเก่า วัดอรุณราชวราราม สมทานอุโบสถศิล ฟังเทศนา เอน้ำมันชุบสำลีเป็นเชื้อพาดแขนทั้ง ๒ จุดไฟต่างประทีป ทุกวันจนถึงวันเผาตัว นายเรื่องฟังเทศนาจบแล้วก็นุ่งห่มผ้าชุบน้ำมัน เดินออกมาหน้าการเปรียญ นั่งพับเพียบ พนมมือ รักษาอารมณ์สังคตแล้วก็จุดไฟเผาตัวเข้าเมื่อเปลวไฟวูบขึ้นท่วมตัวนั้น นายเรื่องร้องว่า สำเร็จปรารถนาแล้ว ขณะนั้นคนซึ่งยืนคูดอยู่ประมาณ ๕ ร้อย ๖ ร้อยเศษ บ้างก็ร้องสาธุการ เปลื้องผ้าห่มโยนบูชาเข้าไปกองไฟ ชั้นแต่แขกภายนอกพระศาสนาถืออดหมวกกำนับ โยนเข้าไปในไฟด้วย ครั้นไฟไหม้แล้ว คนที่มีศรัทธาช่วยกันยกศพใส่โลงไว้ในการเปรียญ สวดพระอภิธรรม ๒ คืน แล้วพาศพไปไว้ที่ทุ่งนาวัดหงษ์ เมื่อเผาศพไฟชumenั้นปลาในท้องนาประมาณ ๑๑ ปลา ๑๒ ปลา โผล่ขึ้นมาเข้าในกองไฟตายด้วย ครั้นไฟดับแล้ว เห็นอัฐิ

นายเรืองสีเขียวชาวเหลืองขาบ คูประหลาด ก็ชวนกันเก็บอัฐิใส่ในโกฐติบก ไว้ในการเปรียญเก่า วัด
อรุณราชธารามนี้”

คำปวิวรรต จารึกที่ฐานรูปนายนกผู้เฒ่าตัว — “รูปนี้รูป (นายนกผู้เฒ่าตัว เมื่อวันที่วันพุธ เดือน ๖
แรม ๗) คำ จุลศักราช ๑๑๗๕ ปีฉลู นพศก (ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๖๐) ที่วัดอรุณราชธาราม วันนั้นฝน
ตก (ตั้งแต่เวลาพลบ จน ๑๑ ทุ่ม) จึงขาดเมฆมืดแล้ว ครั้นเพลาค่ำเข้าขึ้น คนจึงมาเห็น นายนกนั่งสมาธิ
เฒ่าตัวตายอยู่ภายใต้ต้นพระมหาโพธิ์ หน้าพระวิหารเก่า แต่ไฟนั้นดับแล้ว อนึ่ง เมื่อก่อนนี้ประมาณ
เดือนเศษ นายนกได้บอกญาติมิตรแลชาวบ้านที่ขบใจกันว่า เราจะประพาศิสุจริตรธรรม ทำบุญ
รักษาศีล ตั้งจิตปรารถนาพระนิพพานธรรม แต่นั้นมานายนกก็ปฏิบัติมักน้อย ละบ้านเรือนญาติมิตร
เสีย ออกไปสมานานาคีล เจริญภาวนารักษาจิตอยู่ในการเปรียญเก่า ณ วัดอรุณราชธาราม จะได้เป็น
กังวลด้วยการซึ่งจะบำรุงกายแลกิจที่จะบริโภคนั้นหาไม่ได้ เมื่อใครมีศรัทธาให้อาหารก็ได้บริโภค
บางทีอดอาหารมือหนึ่งข้างวันหนึ่งข้าง ทรมาณตนมาจนวันเฒ่าตัวตาย แต่เมื่อนายนกเฒ่าตัวนั้นจะ
ได้บอกกล่าวแก่ญาติมิตรผู้ใดผู้หนึ่งให้รู้หาไม่ได้ คนทั้งปวงเมื่อเห็นศพนายนกเฒ่าตัวตาย ก็มีศรัทธา
พากันมาทำบุญบังสกุลสการศพนายนกเป็นอันมาก”

เรื่องของนายเรืองและนายนก นอกจากจะปรากฏในจารึกที่ฐานรูปฯ ทั้งสองแล้ว ยังปรากฏ
ในเอกสารทางประวัติศาสตร์อื่นๆ ด้วย กล่าวคือ เรื่องของนายเรืองผู้เฒ่าตัว ซึ่งเกิดขึ้นใน พ.ศ.
๒๓๓๓ ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ ๑; พ.ศ. ๒๓๒๕ -
๒๓๕๒) มีกล่าวถึงในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับเจ้าพระยาทิพากร
วงศมหาโกษาธิบดี, ในหนังสือ ประวัติวัดอรุณราชวราราม ที่รวบรวมและเรียบเรียงโดย กรม
ศิลปากรก็กล่าวถึงเรื่องของนายเรือง โดยใช้ชื่อเรื่องว่า "ตำนานจารึก เรื่องนายเรืองเฒ่าตัวที่วัดอรุณ
ราชวราราม จุลศักราช ๑๑๕๒ (พ.ศ. ๒๓๓๓)" ตอนท้ายได้กล่าวถึงที่มาด้วยว่า คัดจาก จดหมาย
เหตุรัชกาลที่ ๑ จุลศักราช ๑๑๕๒ เลขที่ ๑ สมุดกระดาศฝรั่ง และในพระราชพงศาวดารกรุง
รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวัญวิมล
นายนกนั้น เกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๖๐ ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
(รัชกาลที่ ๒; ๒๓๕๒ - ๒๓๖๗) มีกล่าวถึงในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒
ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศมหาโกษาธิบดี และพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒

ฉบับพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาตำราจรรยาภาพด้วย ทั้งนี้ ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาตำราจรรยาภาพนั้น ได้กล่าวถึงทั้งเรื่องของนายเรือและนายนก โดยในส่วนของนายเรือ ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ นั้น กรมพระยาตำราฯ ทรงกล่าวถึงในลักษณะเล่าเรื่องย้อนหลัง โดยได้ให้ข้อคิดประกอบไว้ด้วย ดังนี้ "ปีฉลูนพศก จุลศักราช ๑๑๗๕ พ.ศ. ๒๓๖๐ ๑. นายนกเผาตัวตายที่วัดอรุณ เป็นการเอาชีวิตบูชาพระรัตนตรัย การที่คนมีความเลื่อมใสในศาสนาแก่กล้า จนถึงสละชีวิตตน ด้วยเข้าใจว่าจะแลกเอามรรคผลในทางศาสนานั้น มีทุกลัทธิศาสนา ในส่วนคติพระพุทธศาสนา แม้มีสิกขาบทห้ามในพระวินัย ก็ยังมีหนังสืออื่นที่โบราณจารย์แต่งยกย่องการสละชีวิตให้เป็นทาน เพื่อแลกเอาพระโยชน์พระโพธิญาณ จึงทำให้คนแต่ก่อนโดยมากมีความนิยมว่า การสละชีวิตเช่นนั้น เป็นความประพฤติชอบ ในกรุงรัตนโกสินทร์นี้ เมื่อในรัชกาลที่ ๑ มีนายเรือคน ๑ ได้เผาตัวเองเช่นนายนก ได้ทำรูปไว้ที่วัดอรุณทั้งนายเรือและนายนก แลมีศิลาจารึก ไว้ดังนี้ ..." ข้อความต่อจากนี้ เป็นเรื่องราวการเผาตัวของนายเรือและนายนก ตามลำดับ เข้าใจว่าเป็นข้อความที่ปริวรรตมาจากศิลาจารึกเช่นเดียวกับที่ผู้เขียนได้ปริวรรตไว้ข้างต้น เพราะมีเนื้อหาเหมือนกัน ต่างกันบ้างเพียงบางคำ

จากหลักฐานทั้งด้านจารึก และพงศาวดาร ตลอดจนรูปประติมากรรมทั้งสองที่พบที่วัดอรุณราชวราราม ดังกล่าวมาแล้วนี้ ทำให้เชื่อแน่ว่า บุคคลทั้งสอง คือ นายเรือ และนายนก เป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง ทั้งยังได้เผาตัวเองจนตาย โดยหวังบรรลุโพธิญาณในทางศาสนา ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะทำให้บรรลุจริงหรือไม่ ไม่มีใครทราบ แต่ความเชื่อลักษณะนี้ก็มิได้อยู่ในทุกสังคม แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่เนืองๆ ถึงแม้การเผาตัวนั้นจะมีสิ่งที่ถูกต้อง อีกทั้งยังมีสิกขาบทห้ามในทางวินัย แต่สิ่งหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นออกมาจากการกระทำดังกล่าว นั่นคือ ความเลื่อมใสศรัทธาแก่กล้าในศาสนาของคนในยุคสมัยนั้น ไม่เฉพาะแต่นายเรือและนายนกที่สละชีวิตเป็นทาน หากศึกษาข้อมูลจากจารึกและเอกสารโบราณในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จะพบว่าผู้คนในสมัยนั้นมีความเลื่อมใสในศาสนาอย่างมาก และนิยมทำทานด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งสร้างวัด สร้างพระพุทธรูป ถวายข้าพระ ถวายที่ดิน ฯลฯ ซึ่งนับเป็นเรื่องราวที่ดี และจรรโลงใจแก่ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ไม่น้อย

นายเรือ และนายนก ได้รับการยกย่องสรรเสริญอย่างยิ่งจากผู้คนในสมัยนั้น ด้วยการสร้างรูปเหมือน เป็นประติมากรรมสลักจากหิน และจารึกข้อความเพื่อประกาศเรื่องราวของความศรัทธาอันแก่กล้าของคนทั้งสอง แล้วประดิษฐานไว้ที่วัดอรุณราชวราราม (เดิมชื่อ วัดอรุณราชธาราม) นับแต่นั้นเป็นต้นมา

เอกสารอ้างอิง

๑) กรมศิลปากร, *ประวัติวัดคู่อริพระราชวราราม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : คณะสงฆ์วัดคู่อริพระราชวราราม, ๒๕๒๑), ๑๔๑ - ๑๔๒.

๒) ประสาร บุญประคอง, “หลักที่ ๑๓๓ ศิลปจารึกที่ฐานรูปนายนเรศวรผู้เผด็จศึก,” ใน *ประชุมศิลปจารึก ภาคที่ ๖ ตอนที่ ๑ : ประมวลจารึกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง* (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๗), ๑๑ - ๑๒.

๓) ประสาร บุญประคอง, “หลักที่ ๑๓๖ ศิลปจารึกที่ฐานรูปนายนกผู้เผด็จศึก,” ใน *ประชุมศิลปจารึก ภาคที่ ๖ ตอนที่ ๑ : ประมวลจารึกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง* (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๗), ๑๕.

๔) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒*, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๓), ๒๑๒ - ๒๑๓.

ฐานข้อมูลออนไลน์

๑) พันธุ์ทิพย์ ชีระเนตร, “จารึกที่ฐานรูปนายนกผู้เผด็จศึก,” ใน *ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย*, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๘ (online), เปิดข้อมูลเมื่อ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๐ หาข้อมูลจาก <http://www.sac.or.th/jaruk/>

๒) พันธุ์ทิพย์ ชีระเนตร, “จารึกที่ฐานรูปนายนเรศวรผู้เผด็จศึก,” ใน *ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย*, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๘ (online), เปิดข้อมูลเมื่อ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๐ หาข้อมูลจาก <http://www.sac.or.th/jaruk/>